

Suvremena sociologija i urbano društvo – teorijski pristupi

ak. god. 2016-2017 (syllabus)

Naziv kolegija: Suvremena sociologija i urbano društvo – teorijski pristupi

Nositelj kolegija: dr. sc. Ognjen Čaldarović, red. prof.

Izvođači: dr. sc. Ognjen Čaldarović, red. prof. i dr. sc. Jana Šarinić, viša asistentica

Broj ECTS bodova: 6

Jezik: hrvatski, engleski

Trajanje: jedan (zimski) semestar

Status kolegija: izborni kolegij, diplomski studij

Oblik nastave: 2+2, predavanja i seminari

Sadržaj kolegija:

Suvremeno je društvo dominantno urbano, odnosno, društvo u kojem se zbog izuzetnih urbanizacijskih i hiperurbanizacijskih procesa transformiraju "klasični" oblici gradova te nastaju potpuno nove urbane forme, čak možemo reći i ne-forme. Posebno relevantna tema unutar analize suvremenih gradova svakako je izrazita društvena nejednakost i urbana fragmentacija koja karakterizira velike gradove, megalopolise, urbane aglomeracije ili metropolitanske regije. Jedna od centralnih točaka interesa suvremene sociologije je proučavanje urbanih fenomena diljem svijeta, odnosno onoga što nazivamo „urbanim društvom“, pritom koristeći u sve većoj mjeri pojmove prostora, mjesta, tokova, mobilnosti, vremena i globalizacije. U okviru kolegija posebna se pažnja pridaje proučavanju načina života stanovnika suvremenog velegrada u dvije osnovne dimenzije: mikro i makroperspektivi.

Način polaganja ispita: pismeni (usmeni po potrebi)

Način praćenja kvalitete i uspješnosti izvedbe predmeta: obavezno prisustvovanje nastavi, individualno bodovanje seminarskih prezentacija i pisanog seminarskog rada (problemski esej).

Raspored predavanja (tjedni):

- 1. tjedan:** uvodno predavanje o urbanoj sociologiji danas i upoznavanje studenata s rasporedom seminarskih obveza, literaturom i drugim aspektima rada na kolegiju – **14.10.2016.**
- 2. tjedan:** urbanizacija na prijelazu 20. u 21. stoljeće: koncept europskoga grada, usporedba sličnosti i različitosti procesa urbanizacije u Europi, Sjevernoj Americi i Aziji – pregled suvremene situacije. – **21.10.2016.**

- 3. tjedan:** različite konceptualizacije prostora i mjesta u suvremenom društvu; javni prostori, mjesta, nemjesta, instrumentalni i upotrebnici prostori; interdisciplinarnost istraživanja prostora, prostorno planiranje grada, javni prostori i participacija - **28.10.2016.**
- 4. tjedan:** Michel Bassand i sociologija urbanih kolektiviteta, procesi revitalizacije, gentrifikacije i turistifikacije grada, akteri razvoja grada i dubinska sociologija kolektivnih sjećanja i identifikacije, simbolički urbani prostori, kulturno-povijesna baština i važnost povijesne jezgre grada u urbanom i širem društvenom kontekstu razvoja – **4.11.2016.**
- 5. tjedan:** od čikaške škole urbane sociologije do tzv. losanđeleske škole – urbana sociologija u SAD-u: definicije grada, osnovni socio-ekološki procesi; Los Angeles kao paradigma *postmetropolis* – **11.11.2016.**
- 6. tjedan:** Edward W. Soja i ideja postmetropolis, Lefebvre i redefiniranje ideje o prostoru, deterritorijalizacija i reteritorijalizacija, postmoderni grad. – **18.11.2016.**
- 7. tjedan:** Saskia Sassen i globalni grad, redefiniranje teritorija i pripadnosti – **25.11.2016.**
- 8. tjedan:** Manuel Castells i redefinicija prostora: informacijski i umreženi grad– **2.12.2016.**
- 9. tjedan:** John Urry i mobilnost u informacijskom dobu, urbana mobilnost – **9.12.2016.**
- 10. tjedan:** prostorne dimenzije urbanog društva: fizička, politička i socijalna ograničenja; društveni aspekti prostornog planiranja grada - sociologija i urbanizam: *top-down* i *bottom-up* urbanizam i primjeri socioloških studija u Hrvatskoj – **16.12.2016.**
- 11. tjedan:** pravedni grad i pravo na grad, socijalna pravda i društvena (ne)jednakost – **23.12.2016.**
- 12. tjedan:** nadgledanje, urbano siromaštvo i problemi suvremenih megagradova – **13.1.2017.**
- 13. tjedan:** procesi urbanizacije, suburbanizacije i nastanka metropolitanskih područja, "privatni gradovi", dobrovoljna i prisilna getoizacija – **20.1.2017.**
- 14. tjedan:** održivi gradovi i ideja „grada po mjeri čovjeka“, kvaliteta života u gradovima, kvaliteta urbanog okoliša i priroda u gradu, održivi razvoj, utopijske vizije; evaluacija kolegija– **27.1.2017.**
- 15. tjedan:** nema nastave

Raspored seminarskih tema (tjedni)¹:

1. tjedan: upoznavanje studenata s rasporedom seminarskih obveza, literaturom i drugim aspektima rada na kolegiju – **14.10.2016.**

2. tjedan: urbanizacija na prijelazu 20. u 21. stoljeće: koncept europskoga grada, usporedba sličnosti i različitosti procesa urbanizacije u Europi, Sjevernoj Americi i Aziji – pregled suvremene situacije. – **21.10.2016.**

1. Čaldarović, O. (2011). "Uvod" i "Zagreb i njegove mijene – nova urbana politika?" u: *Urbano društvo na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Jesenski&Turk. (9-42 str.)
2. Čaldarović, O. (2011). "Sociološki značaj javnih prostora i javnosti u gradu" u: *Urbano društvo na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Jesenski&Turk. (119-153 str.)
3. "Introducing European Cities" u: Kazepov, Y. ed. (2005). *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*. Blackwell Publishing.

¹ Napomena: svi naslovi iz seminarske literature mogu se naći u knjižnici Filozofskog fakulteta kao originalne publikacije, osim onih uz koje je navedeno da su fotokopirani materijali - za njih treba pitati predmetne nastavnike.

4. "The Changing Concept of European Cities" u: Kazepov, Y. ed. (2005). *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*. Blackwell Publishing.

3. tjedan: različite konceptualizacije prostora i mjesta u suvremenom društvu; javni prostori, mjesta, nemjesta, instrumentalni i upotrebni prostori; interdisciplinarnost istraživanja prostora, prostorno planiranje grada, javni prostori i participacija - **28.10.2016.**

1. Augé, M. (2001). *Nemjesta*. Karlovac: Biblioteka Psefizma. i Augé, M. (2010). *Pohvala biciklu*. Zagreb: Jesenski & Turk.
2. Helbrecht, I., Dirksmeier, eds. (2008). *New Urbanism – life, work, and space in the new Downtown*. Ashgate. Jukić, T., Smode Cvitanović, M., Smokvina, M. (2010). "Vizije razvoja gradova početkom 21. stoljeća. Usporedba planerskih postupaka: Pariz, London, Helsinki, Amsterdam". *Prostor*, 18 (2010)-2(40).
3. Tonkiss, F. (2013). "Introduction: Cities by Design", "The Social Life of Urban Form: Size, Density, Diversity" i "Afterword: The Possible City" u: *Cities by Design: The Social Life of Urban Form*. Polity.

4. tjedan: Michel Bassand i sociologija urbanih kolektiviteta, procesi revitalizacije, gentrifikacije i turistifikacije grada, akteri razvoja grada i dubinska sociologija kolektivnih sjećanja i identifikacije, simbolički urbani prostori, kulturno-povijesna baština i važnost povijesne jezgre grada u urbanom i širem društvenom kontekstu razvoja – **4.11.2016.**

1. Čaldarović, O., Šarinić, J., (2008). "First signs of gentrification? Urban regeneration in the transitional society: The Case of Croatia". *Sociologija i prostor*. (181-182) 3-4: 369-383
2. Čaldarović, O., Lay, Vl. (1979). *Karakteristični elementi fizionomije Zagreba i problemi gradskog značaja* - sociološka studija. Zagreb: IDIS. i Podnar, Ivana (2013). *Urbane ikone*, dokorski rad, dostupno na webu
3. Jukić, T., Vukić, F. (2015). "Razvojna perspektiva Zadra. Povijesna središta, suvremeni grad i održivi turizam". *Prostor*, 23 (2015)- 2(50).
4. Zukin, Sh. (2010). *Naked City: The death and life of authentic urban places*. Oxford University Press. i Zukin, Sh. (2005). "Gentrification, Cuisine, and the Critical Infrastructure: Power and Centrality Downtown" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing.

5. tjedan: od čikaške škole urbane sociologije do tzv. losanđeleske škole – urbana sociologija u SAD-u: definicije grada, osnovni socio-ekološki procesi; Los Angeles kao paradigma *postmetropolisa* – **11.11.2016.**

1. Davis, M. (2010). „City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles“ u: Bridge, G. i Watson, S. eds. *The Blackwell City Reader*. Wiley-Blackwell.
2. Dear, M. (2005). „Los Angeles and the Chicago School: Invitation to a Debate“ u: Lin, J. i Mele, Ch. eds. *The Urban Sociology Reader*. Routledge.
3. Judd, D.R., Simpson, D.S., eds., (2011). *The City, Revisited –Urban Theory from Chicago, Los Angeles, and New York*. The University of Minnesota Press.

6. tjedan: Edward W. Soja i ideja postmetropolisa, Lefebvre i redefiniranje ideje o prostoru, deterritorijalizacija i reteritorijalizacija, postmoderni grad. – **18.11.2016.**

1. Soja, Ed. (1996). *Thirdspace. Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Blackwell Publishing.
2. Soja, Ed. (1989). *Postmodern Geographies. The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. London-New York: Verso.

7. tjedan: Saskia Sassen i globalni grad, redefiniranje teritorija i pripadnosti – **25.11.2016.**

1. Sassen, S. (2006). *Territory, Authority, Rights : from medieval to global assemblages*. Princeton; Oxford: Princeton University Press. (izbor poglavlja) i Dear, M. i Lucero, H. M. (2010). "Postborder Cities, Postborder World: The Rise of Baja California" u: *The Blackwell City Reader*. Wiley-Blackwell
2. Sassen, S. (2014). *Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2014.
3. Sassen, S. (2001). *The Global City - New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press. i Sassen, S. (2005). "Overview of Global Cities" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing.
4. Sassen, S. (2007). *A Sociology of Globalization*. W.W. Norton.

8. tjedan: Manuel Castells i redefinicija prostora: informacijski i umreženi grad – **2.12.2016.**

1. Castells, M. (1989). *The Informational City*. Oxford: Blackwell Publishing.
2. „Materialities“ u: Bridge, G. i Watson, S. ur. (2010). *The Blackwell City Reader*. Wiley-Blackwell.
3. Latham, A. i McCormack, D. P. (2010). "Globalizations big and small: Notes on urban studies, Actor-Network Theory, and geographical scale" u: Farias, I. i Bender, T. eds. (2010). *Urban Assemblages: How Actor-Network Theory Changes Urban Studies*. London i New York: Routledge.
4. Pflieger, G. et al. (2008). *The Social Fabric of the Networked City*. Routledge (predgovor i nekoliko poglavlja)

9. tjedan: John Urry i mobilnost u informacijskom dobu, urbana mobilnost – **9.12.2016.**

1. Bridge, G. i Watson, S. ur. (2010). „Mobilities“ u: *The Blackwell City Reader*. Wiley-Blackwell.
2. poglavlja: "Introduction" i "Rethinking urban theory" u: Kaufmann, V. (2011). *Rethinking the City: Urban Dynamics and Motility*. Lausanne: EPFL Press i Routledge.
3. "Defining mobility" u: Kaufmann, V. (2011). *Rethinking the City: Urban Dynamics and Motility*. Lausanne: EPFL Press i Routledge.
4. Gordon, E. i de Souza e Silva, A. (2011). *Net Locality*. Wiley-Blackwell.
5. urbana mobilnost na primjeru Zagreba i Ljubljane: analiza gradskih politika o alternativnim oblicima mobilnosti te djelovanja udruga koje se bave urbanom mobilnosti

10. tjedan: prostorne dimenzije urbanog društva: fizička, politička i socijalna ograničenja; društveni aspekti prostornog planiranja grada - sociologija i urbanizam (na primjerima socioloških studija u Hrvatskoj) *top-down* i *bottom-up* urbanizam – **16.12.2016.**

1. Jacobs, J. (1993). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: The Modern Library.
2. Svirčić-Gotovac, A., Zlatar, J. (2008). "Akteri rekonstrukcije Cvjetnoga trga u Zagrebu". *Sociologija i prostor*. Vol. 46 No.1 (179)

3. Tonkiss, F. (2005). "Spaces of Difference and Division" i "Capital and Culture" u: *Space, the City and Social Theory: Social Relations and Urban Forms*. Polity.
4. Walters, D. (2007). "New Urbanism and neighborhoods" u: *Designing Community. Charrettes, Masterplans and Form-based Codes*. Oxford: Elsevier Ltd. (str. 135-159)

11. tjedan: pravedni grad i pravo na grad, socijalna pravda i društvena (ne)jednakost – **23.12.2016.**

1. Fainstein, S. S. (2010). *The Just City*. Cornell University Press.
2. Harvey, D. (2012). *Rebel Cities: from the right to the city to the urban revolution*. London: Verso.
3. Marcuse, P. et al. (2009). *Searching for the Just City: Debates in urban theory and practice*. New York: Routledge.
4. Soja, Ed. (2010). *Seeking Spatial Justice*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
5. Mihoci, N. (2015). *Pravo na grad. Kritička misao o urbanom prostoru*. (diplomski rad)

12. tjedan: nadgledanje, urbano siromaštvo i problemi suvremenih megagradova – **13.1.2017.**

1. Davis, M. (2005). "Fortress LA" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing. i Wolch, J. i Dear, M. (2005). "Understanding Homelessness: From Global to Local" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing.
2. Jencks, Ch. (1994). *The Homeless*. Harvard: Harvard University Press.
3. „Inequality and Social Difference“ u: Lin, J. i Mele, Ch. eds. *The Urban Sociology Reader*. Routledge.
4. "Gender and Sexuality" u: Lin, J. i Mele, Ch. eds., (2002). *The Urban Sociology Reader*. Routledge.
5. Williamson, Th. Imboscio, D. i Alperovitz, G. (2005). "The Challenge of Urban Sprawl" u: *Cities and Society*. Blackwell Publishing.

13. tjedan: procesi urbanizacije, suburbanizacije i nastanka metropolitanskih područja, "privatni gradovi", dobrovoljna i prisilna getoizacija, kvaliteta života u gradovima – **20.1.2017.**

1. Hanlon, B. et al. (2010). *Cities and Suburbs- new metropolitan realities in the US*, (fotokopirani materijali, 2013).
2. Planinšek Čikara, I. (2012). *Aspekti razvoja američke suburbije 1950-2010*, (magistarski rad)
3. Svirčić Gotovac, A. (2006). Kvaliteta stanovanja u mreži naselja Hrvatske. *Sociologija i prostor*. Vol. 44 No.171 (1)
4. Thorns, D. (1973). „Types of Suburb“. *Suburbia*. Granada Publishing Ltd. (poglavlje 5).

14. tjedan: održivi gradovi i ideja „grada po mjeri čovjeka“, kvaliteta urbanog okoliša i priroda u gradu, održivi razvoj, suvremene utopijske vizije; evaluacija kolegija – **27.1.2017.**

1. Anderson, E. (2011). *The Cosmopolitan Canopy: Race and Civility in everyday life*. New York, London: W. W. Norton & Company. i/li Anderson, E (1990). *StreetWise: Race, Class and Change in Urban Community*. Chicago Un. Press.
2. Biti, O., Blagaić Bergman, M. (2014). "Urbani vrtovi u Zagrebu – ulaganja i izloženost, inicijative i perspektive". *Sociologija i prostor*. Vol. 52 No.3 (200).

3. Dooling, S.D., Simon, G., eds., (2012). "Cities, nature, and development: the politics of production of urban vulnerabilities" u: *Cities, Nature and Development*. Ashgate. (fotokopirani materijali, 2013.)
4. Tonkiss, F. (2013). "Urban Environments: Ecology, Inequality, Mobility" i "Infrastructure as 'Design Politics'" u: *Cities by Design: The Social Life of Urban Form*. Polity.
5. „Metropolitan planning and environmental issues“ u: Gottdiener, M. i Hutchison, M. (2010). *The New Urban Sociology*. Westview Press.

15. tjedan: nema nastave

Literatura za ispit:

Obavezna:

1. Čaldarović, O. (2011). *Urbano društvo na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Jesenski&Turk. (do 169. str.)
2. Čaldarović, O., (1989). *Društvena dioba prostora*. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.
3. Supek, R. (1987). *Grad po mjeri čovjeka*. Zagreb: Naprijed.
4. Šarinić, J., Čaldarović, O. (2015). *Suvremena sociologija grada. Od nove urbane sociologije, prema sociologiji urbanog*. Zagreb: Jesenski&Turk.
5. Materijali s predavanja i seminara.

* Preporuka za studente koji nisu odslušali preddiplomski kolegij „Sociologija grada“:

- Čaldarović, O. (2012). *Čikaška škola urbane sociologije: utemeljenje profesionalne sociologije*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Mumford, L. (1986). *Grad u historiji*. Zagreb: Naprijed (pogl. I-III; XVI-XVIII).

Dodatna literatura (2 naslova po izboru) – samo za usmeni dio ispita:

1. Čaldarović, O., (1987). *Suvremeno društvo i urbanizacija*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Gulin Zrnić, V. (2009). *Kvartovska spika*. Zagreb: Jesenski&Turk.
3. Jencks, Ch. (1988). *Moderni pokreti u arhitekturi*. Beograd: Građevinska knjiga.
4. Lefebvre, H. (1974). *Urbana revolucija*. Beograd: Nolit.
5. Mišetić, A. (2004). *Gradski rituali-retradicionalizacija društvenog života u hrvatskim gradovima nakon 1990*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
6. Prelog, M. (1973) *Prostor-vrijeme*. Zagreb.
7. Rogić, I. (1990). *Stanovati i biti*. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske.
8. Šuvar, S. (1973). *Između zaseoka i megalopolisa*. Zagreb.